

ÅRSRAPPORT

Dispensasjonsbehandling Seksjon for arkeologiske kulturminner 2016

Riksantikvaren er direktorat for kulturminneforvaltning og er faglig rådgiver for Klima- og miljødepartementet i utviklingen av den statlige kulturminnepolitikken. Riksantikvaren har også ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir gjennomført og har i denne sammenheng et overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametingets arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

Arkeologiske undersøkelser i 2016. Åker i Hedmark, Kong Oscars gate i Bergen og Torvet i Trondheim.
Foto: Isa Trøim og Hanne Merete Moldung.

Innhold

1 Innledning.....	3
2. Vedtak fattet etter kulturminneloven §§ 8,1., 8,2., 8,3. ledd, 10 og 14 og plan-uttalelser etter kulturminneloven § 8,4. ledd	5
3. Innvilget dispensasjon/tillatelse vs. avslag/innsigelse	10
4. Gitte dispensasjoner - vedtak og vilkår	12
5. Fylkeskommunenes, museenes og Riksantikvarens vurderinger i dispensasjonsspørsmål.....	14
6. Klagesaker, avgjørelser i KLD og innsigelser i KMD	15
7. Kostnader og sakstyper.....	16
8. Vedtak om statlig kostnadsdekning.....	18
9. Uttalelser til plansaker etter plan- og bygningsloven.....	19

Årsrapporten er utarbeidet av Jostein Gundersen

1 Innledning

Denne årsrapporten omhandler dispensasjons-saksbehandling for automatisk fredete kulturminner og skipsfunn ved seksjon for arkeologiske kulturminner (KA-seksjonen) hos Riksantikvaren. KA-seksjonen har også en rekke andre oppgaver, men de er ikke omtalt i denne årsrapporten.

Saksbehandlingen av dispensasjonssaker er hjemlet i kulturminneloven med tilhørende ansvarsforskrift. Sakene er knyttet til kulturminneloven §§ 8, 10 og 14. Selve dispensasjonsbehandlingen for automatisk fredete kulturminner er hjemlet i § 8, mens dispensasjonsbehandlingen for skipsfunn er knyttet til kulturminneloven § 14. Fastsettelse av kostnader til arkeologiske undersøkelser gjøres med hjemmel i kulturminneloven § 10.

I den daglige dispensasjonssaksbehandlingen, og årsrapporten, sorteres saker og vedtak etter de samme paragrafene i loven.

Kulturminneloven § 8 første ledd sier:

Vil noen sette igang tiltak som kan virke inn på automatisk fredete kulturminner på en måte som er nevnt i § 3 første ledd, må vedkommende tidligst mulig før tiltaket planlegges iverksatt melde fra til vedkommende myndighet eller nærmeste politimyndighet. Vedkommende myndighet avgjør snarest mulig om og i tilfelle på hvilken måte tiltaket kan iverksettes. Avgjørelsen kan påklages til departementet innen 6 uker fra underretning om vedtaket er kommet fram til adressaten.

I praksis betyr dette at enhver som ønsker å gjennomføre et tiltak som kan være i konflikt med et automatisk fredet kulturminne, må søke om Riksantikvarens tillatelse. Dersom Riksantikvaren gir tillatelse kan det stilles vilkår om arkeologiske undersøkelser før tiltak kan gjennomføres. Slike saker defineres som § 8.1-saker.

Kulturminneloven § 8 annet ledd sier:

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at det kan virke inn på et automatisk fredet kulturminne på en måte som nevnt i § 3 første ledd, skal melding etter første ledd sendes med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning det kan berøre kulturminnet. Vedkommende myndighet avgjør snarest mulig – og senest innen 3 uker fra det tidspunkt melding er kommet fram til vedkommende myndighet – om arbeidet kan fortsette og vilkårene for det. Fristen kan forlenges av departementet når særlige grunner tilsier det. Første ledd, siste punktum får tilsvarende anvendelse.

I praksis betyr dette at dersom det dukker opp et automatisk fredet kulturminne underveis i et byggeprosjekt, må man stanse arbeidet og melde i fra til kulturminneforvaltningen. Deretter avgjør Riksantikvaren om arbeidet kan fortsette, og på hvilke vilkår. Slike saker defineres som § 8.2-saker.

Kulturminneloven § 8 tredje ledd sier:

Bygg, anlegg m.v. som er oppført eller påbegynt i strid med paragrafen her, kan departementet kreve fjernet eller rettet innen en nærmere fastsatt frist.

I praksis betyr dette at ulovlig igangsatte tiltak som skader automatisk fredete kulturminner, kan kreves fjernet, eller at skaden rettes opp. Slike saker defineres som § 8.3-saker.

Kulturminneloven § 8 fjerde ledd sier:

Tillatelse i medhold av første ledd skal ikke innhentes for bygge- og anleggstiltak som er i samsvar med reguleringsplan som er vedtatt etter denne lovs ikrafttreden. Tilsvarende gjelder for områder som i kommuneplanens arealdel er utlagt til bebyggelse og anlegg, og der vedkommende myndighet etter loven her har sagt seg enig i arealbruken.

I praksis betyr dette at et reguleringsplanvedtak, hvor kulturminneforvaltningen har blitt hørt på riktig måte,

fungerer som et dispensasjonsvedtak fra kulturminneloven. Dette innebærer at Riksantikvaren må uttale seg til alle plansaker etter plan- og bygningsloven hvor det er konflikt mellom arealformål i planen og automatisk fredete kulturminner. Riksantikvarens uttalelse til slike plansaker regnes som dispensasjonssaker fra kulturminneloven, selv om det er det endelige planvedtaket etter plan- og bygningsloven som hjemler selve tillatelsen til inngrep i automatisk fredete kulturminner. Dersom Riksantikvaren sier seg enig i arealbruken i planen, og dette medfører at automatisk fredete kulturminner må gå tapt, kan det stilles vilkår om arkeologiske undersøkelser før tiltak i tråd med planen kan realiseres. Slike vilkår skal skrives inn i planens bestemmelser. Slike saker defineres som § 8.4.-saker.

Kulturminneloven § 10 sier:

Utgifter til særskilt gransking av automatisk fredete kulturminner eller særskilte tiltak for å verne dem på grunn av tiltak som nevnt i §§ 8 og 9, bæres av tiltakshaveren. Når særlige grunner foreligger, kan departementet fastsette at utgiftene helt eller delvis skal dekkes av staten. Ved mindre private tiltak skal staten etter departementets bestemmelse dekke utgiftene, helt eller delvis, dersom disse blir urimelig tyngende for tiltakshaveren.

I praksis betyr dette at Riksantikvaren kan pålegge offentlige og større, private tiltakshavere å betale for arkeologiske undersøkelser dersom de får tillatelse til å fjerne eller skade automatisk fredete kulturminner. I § 8.1-saker legges denne betalingsplikten direkte inn i dispensasjonsvedtak der det stilles krav til arkeologiske undersøkelser før tiltak kan gjennomføres. I § 8.4.-saker derimot, kan ikke dette gjøres siden det formelle dispensasjonsvedtaket gjøres gjennom planvedtak etter plan- og bygningsloven. I slike saker må tiltakshaver derfor melde i fra til kulturminnemyndighetene før man ønsker å få gjennomført tiltak i tråd med planen, og så fastsetter Riksantikvaren endelig omfang og kostnader for undersøkelsen. Slike saker defineres som § 10-saker.

Kulturminneloven § 14 første og annet ledd sier:

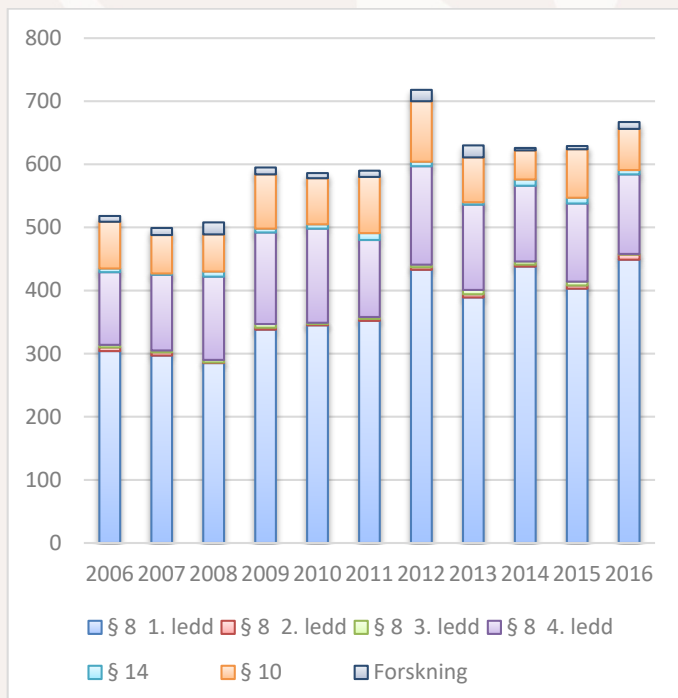
Staten skal ha eiendomsretten til mer enn hundre år gamle båter, skipsskrog, tilbehør, last og annet som har vært ombord eller deler av slike ting når det synes klart etter forholdene at det ikke lenger er rimelig mulighet for å finne ut om det er noen eier eller hvem som er eier.

Vedkommende myndighet etter loven her kan – uten hensyn til hvem som er eier – grave fram, flytte, granske og ta opp ting som er nevnt i første ledd og sette i verk andre tiltak for å verne eller ta hånd om tingen. Slike tiltak, eller andre tiltak som kan skade tingen, kan verken eieren eller andre sette i verk uten tillatelse fra vedkommende myndighet, eventuelt på visse vilkår. Eier eller bruker av grunnen skal så vidt mulig varsles før tiltak etter dette ledd iverksettes. Bestemmelsene i § 9, § 10 og § 11 annet ledd får tilsvarende anvendelse.

I praksis betyr dette at enhver som ønsker å gjennomføre et tiltak som kan være i konflikt med et skipsfunn, må søke om Riksantikvarens tillatelse. Dersom Riksantikvaren gir tillatelse kan det stilles vilkår om arkeologiske undersøkelser før tiltak kan gjennomføres. Slike saker defineres som § 14-saker.

2. Vedtak fattet etter kulturminneloven §§ 8,1., 8,2., 8,3. ledd, 10 og 14 og plan-uttalelser etter kulturminneloven § 8,4. ledd

KA-seksjonen har i 2016 fattet/avgitt 667 vedtak/planuttalelser i medhold av kulturminneloven §§ 8, 10 og 14. Dette er 38 (6 %) vedtak/ planuttalelser mer enn i 2015.

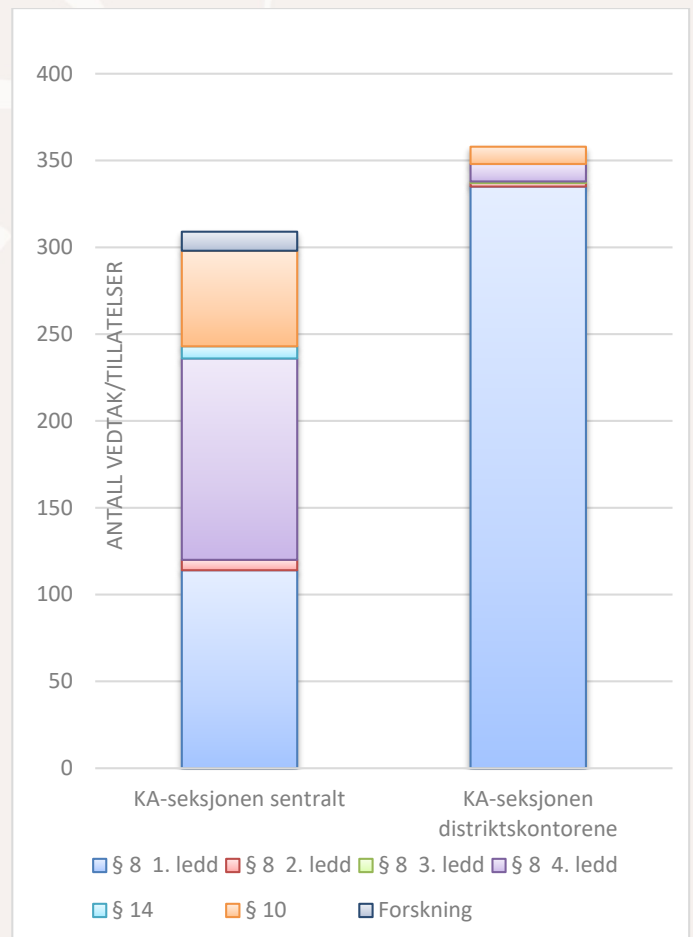
Figur 1: Vedtak og planuttalelser ved hele KA-seksjonen 2006-2016

Vedtaket/planuttalelsene i 2016 omfatter:

	2015	2016	Endring
Vedtak i enkeltsaker (§§ 8.1, 8.2 og 8.3) (ikke forskning):	414	458	+ 10 %
Planuttalelser (§ 8.4):	124	126	+ 1,6 %
Vedtak om skipsfunn (§ 14):	9	7	- 22 %
Vedtak om kostnadsdekning i hht kulturminneloven § 10 og vedtatte reguleringsbestemmelser	77	65	- 16 %
Vedtak i enkeltsaker som gjelder forskningsundersøkelser (§ 8.1) og lignende, inklusiv privat metallsøking	5	11	+ 120 %
Sum:	629	667	+ 6 %

Figur 1 viser at antall enkeltsaker (§§ 8.1-8.3 – bortsett fra forskning) har en økning på 44 saker (10 %), og at vedtak

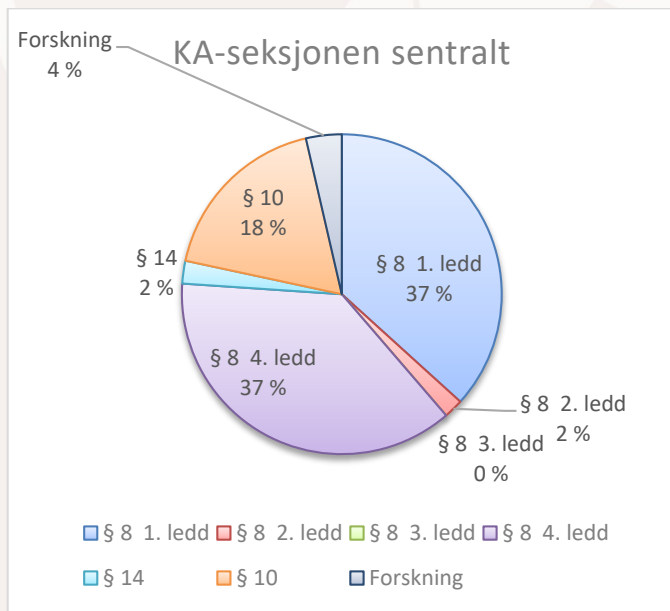
om kostnadsdekning (§ 10) har en nedgang på 12 saker (26 %). For de andre sakstypene er endringene små, selv om prosentandelen er varierende.

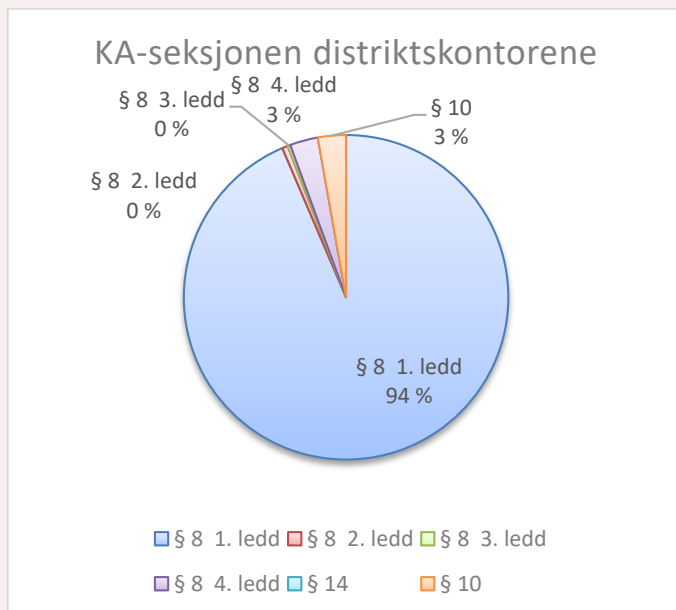
Figur 2: Vedtak og planuttalelser i KA-seksjonen sentralt og distriktskontorene i 2016

Figur 2 viser en oversikt over ferdigbehandlede dispensasjonsvedtak/ planuttalelser og vedtak om kostnadsdekning fordelt etter sakstype (§§ 8.1-8.4, 10 og 14); totalt 667 vedtak/uttalelser. Figuren viser at det er stor forskjell i fordelingen av sakstyper ved KA-seksjonen sentralt og distriktskontorene. Figuren viser også at KA-seksjonens distriktskontorer har behandlet 49 (ca 16 %) flere saker enn KA-seksjonen sentralt. I 2015 behandlet KA-seksjonen sentralt noe flere saker enn distriktskontorene. I alt har KA-seksjonen sentralt hatt en nedgang i saksmengde fra 2015 til 2016, mens distriktskontorene har hatt en økning. Som tidligere år har

saksmengden ved distriktskontor vest i Bergen vært aller størst, med hele 140 vedtak/ planuttalelser i henhold til §§ 8.1- 8.4 og § 10. Her har det også vært en økning på om lag 12 % i forhold til 2015. Fra 2014 til 2015 økte saksmengden ved distriktskontor vest med ca 9 %.

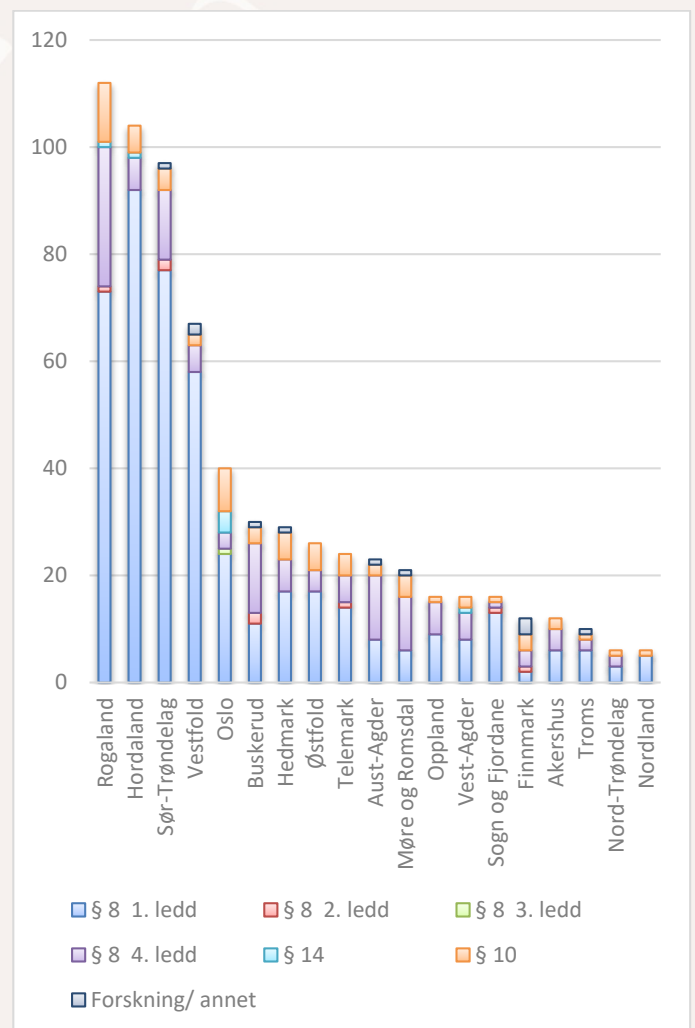

Figur 3: Fordeling av ulike saks-/ vedtakstyper ved KA-seksjonen sentralt. I alt 309 saker.

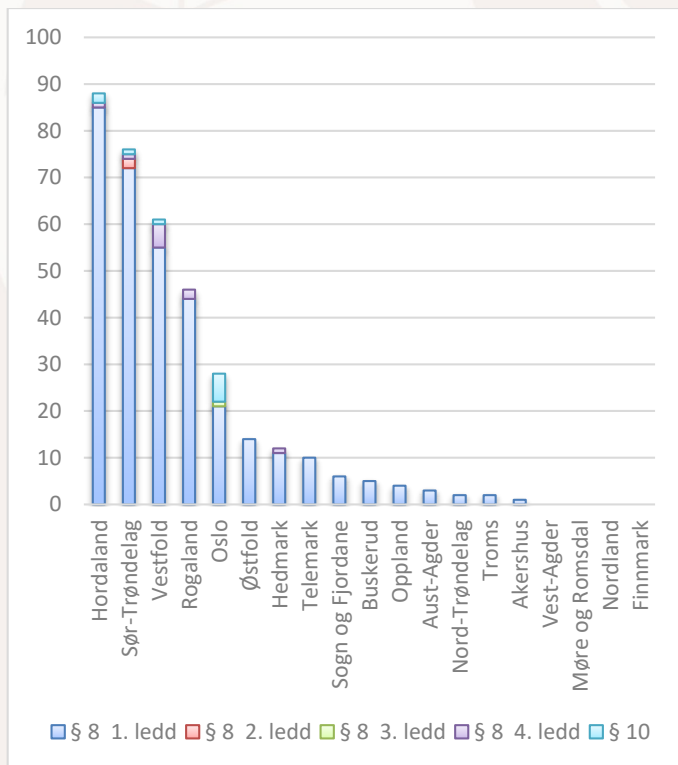
Figur 4: Fordeling av ulike saks-/ vedtakstyper ved KA-seksjonen distriktskontorene. I alt 358 saker.

Neste figur (5) viser fylkesvis oversikt over dispensasjonsvedtak/planuttalelser etter kulturminne-loven §§ 8.1-8.4 og § 14, samt vedtak om kostnadsdekning etter § 10, for hele KA-seksjonens ansvarsområde (totalt 667 saker). Diagrammet omfatter også vedtak knyttet til tiltak i middelalderbyene. Dette er hovedårsaken til at fylkene Hordaland, Sør-Trøndelag, Vestfold og Oslo ligger såpass høyt i dette diagrammet.

Figur 5: Fylkesvis fordeling av samtlige dispensasjonsvedtak/ tillatelser (hele seksjonen). I alt 667 saker.

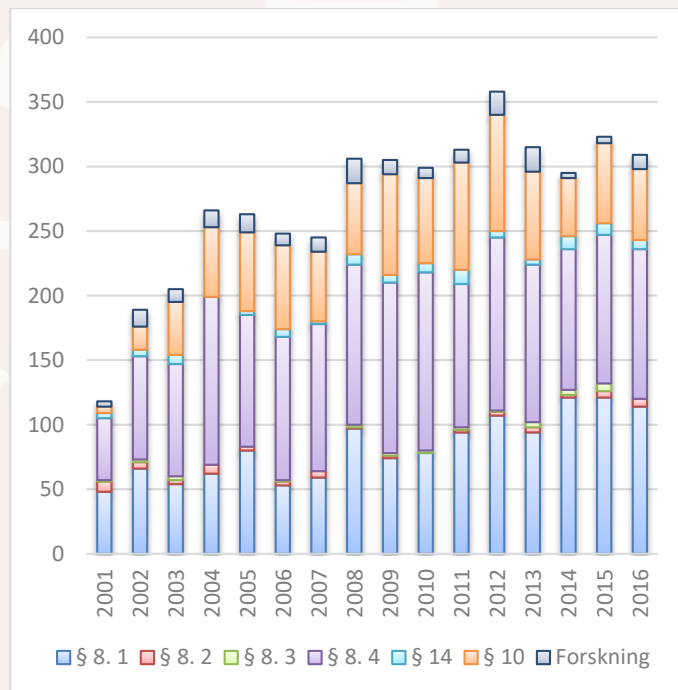
For KA-seksjonens distriktskontorers ansvarsområde er det fattet/avgitt 358 vedtak/planuttalelser etter kulturminneloven §§ 8.1-8.4, samt vedtak om kostnadsdekning etter § 10. Dette er 52 flere saker enn i 2015, eller en oppgang på om lag 16 %.

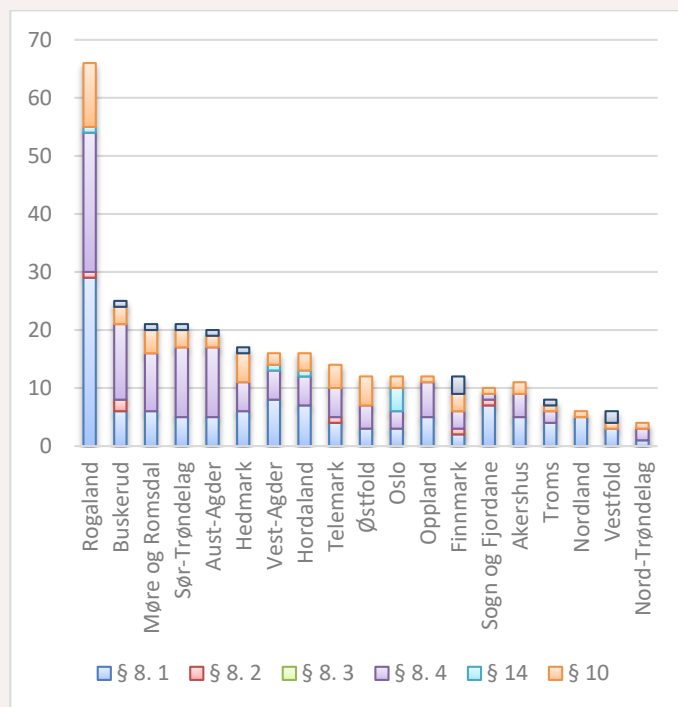
Figur 6: Fylkesvis oversikt over dispensasjonsvedtak/tillatelser (distriktskontorene). I alt 355 saker.

Når det gjelder tallene fra distriktskontorene er *ikke* innspill til arealplaner som ikke er å regne som dispensasjonsuttalelser, inkludert. KA-seksjonens distriktskontorer uttaler seg hvert år til flere slike saker som fagmyndighet for middelalderbyer m.v. Se kapittel 9 for oversikt over disse uttalelsene.

For KA-seksjonen sentralt sitt ansvarsområde er det fattet/avgitt 305 vedtak/planuttalelser etter kulturminneloven §§ 8.1-8.4 og § 14, samt vedtak om fastsettelse av kostnader etter § 10. Dette er 18 (6 %) færre saker enn i 2015. Omfanget er omtrent som det har vært de siste ni årene (se figur 7), med unntak av i 2012. Det er en nedgang i saksmengde i 11 av landets fylker, to fylker har like mange saker som i 2015, mens seks fylker har en økning i antall saker (se figur 9). I tillegg håndterer fylkeskommunene selv en god del saker i forbindelse med midlertidig delegering av myndighet i visse saker (ofte omtalt som *Prøveprosjektet*).

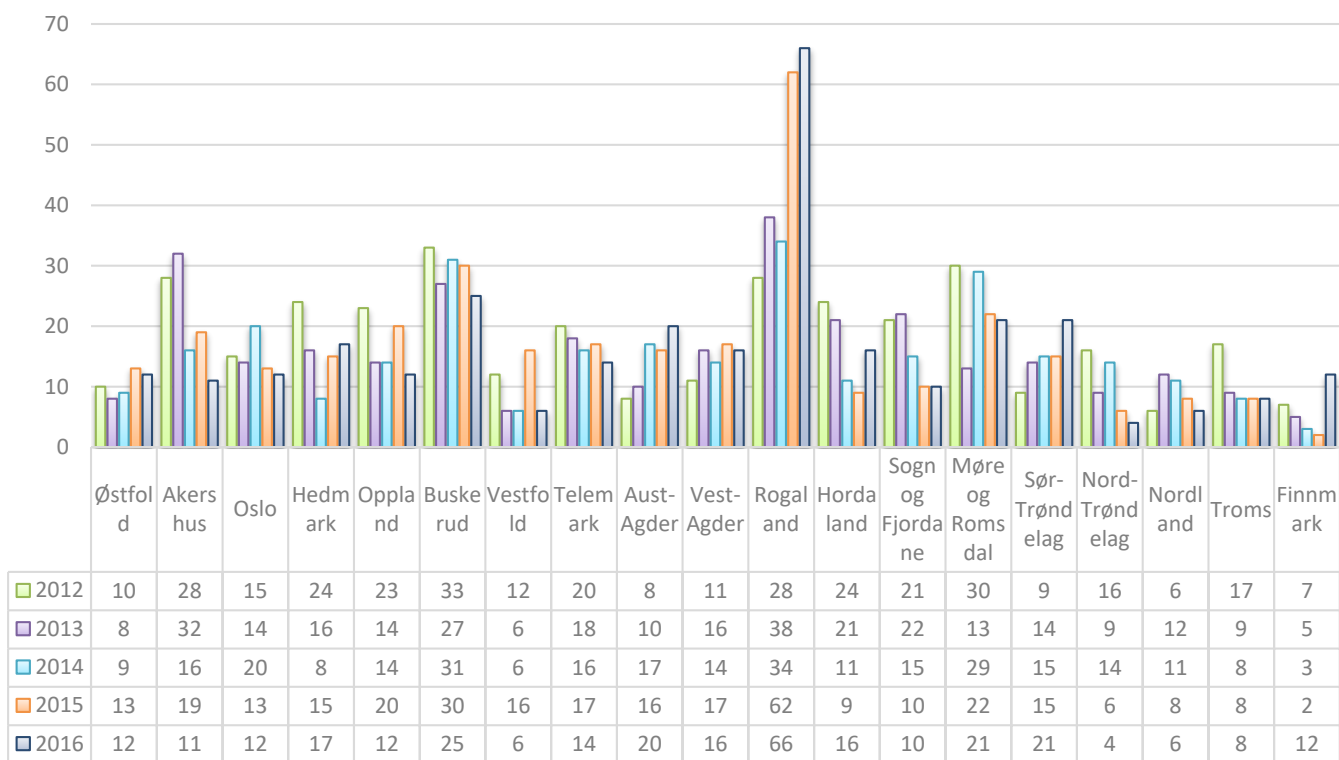

Figur 7: Utvikling i saks-/vedtaks volum ved KA-seksjonen sentralt. Alle vedtak og uttalelser etter kulturminneloven §§ 8.1 - 8.4, 10 og 14.

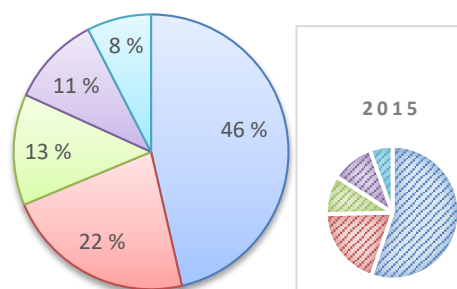
Figur 8: Fylkesvis oversikt over vedtak/uttalelser ved KA-seksjonen sentralt i 2016, inklusiv vedtak om fastsettelse av kostnader i medhold av kulturminneloven § 10. I alt 309 vedtak/uttalelser.

Saksmengde 2010-2016

Figur 9: Utvikling i saks-/vedtaksvolum ved KA-seksjonen sentralt. Vedtak og uttalelser etter kulturminneloven §§ 8.1 - 8.4, 10 og 14.

Fordeling museumsdistrikt

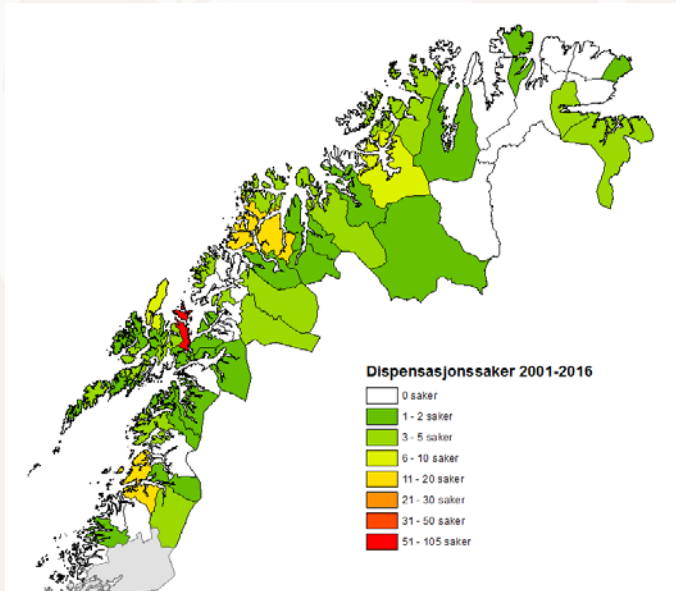

■ Kulturhistorisk museum ■ Arkeologisk museum
■ Universitetsmuseet i Bergen ■ NTNU Vitenskapsmuseet
■ Tromsø museum

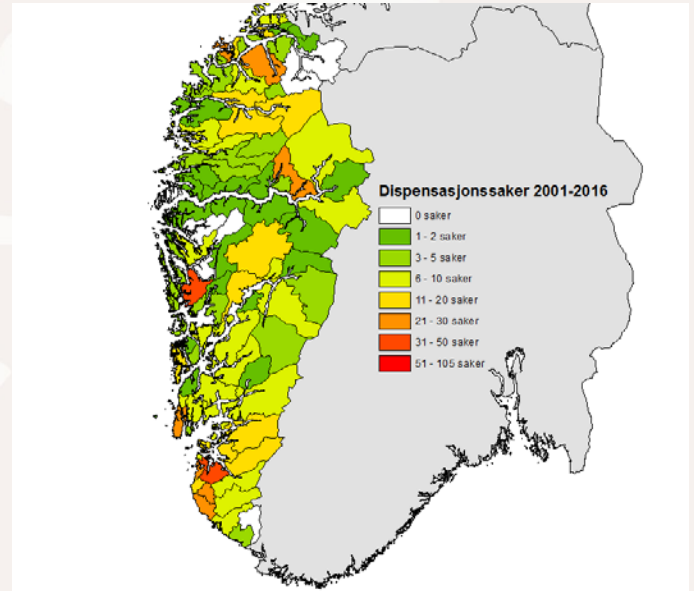
Saksfordelingen på museumsdistrikt (figur 10) viser særlig hvor stor andel av sakene som skjer i Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger sitt distrikt. Til tross for at museet kun har ansvar for ett fylke, er andelen saker langt større enn dette skulle tilsi. Sammenlign for øvrig med tilsvarende fordeling for 2015 (liten figur).

Over tid har Riksantikvaren behandlet dispensasjonsaker i henhold til kulturminneloven § 8.1, 8.2 og 8.4 ledd fra de fleste av landets kommuner. På neste side følger en oversikt over saksomfanget i de ulike museumsdistriktene i perioden 2001-2016, for Riksantikvaren sentralt sitt ansvarsområde. Dette omfatter den tiden Riksantikvaren har hatt denne myndigheten.

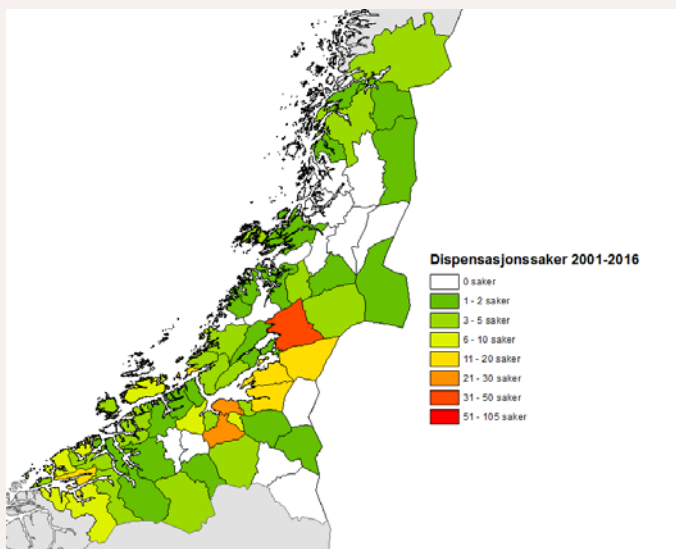
Figur 10: Saker/vedtak fordelt på museumsdistrikt, KA-seksjonen sentralt, uten § 14 (skipsfunn) og forskningsundersøkelser/ annet. I alt 291 saker/ vedtak.

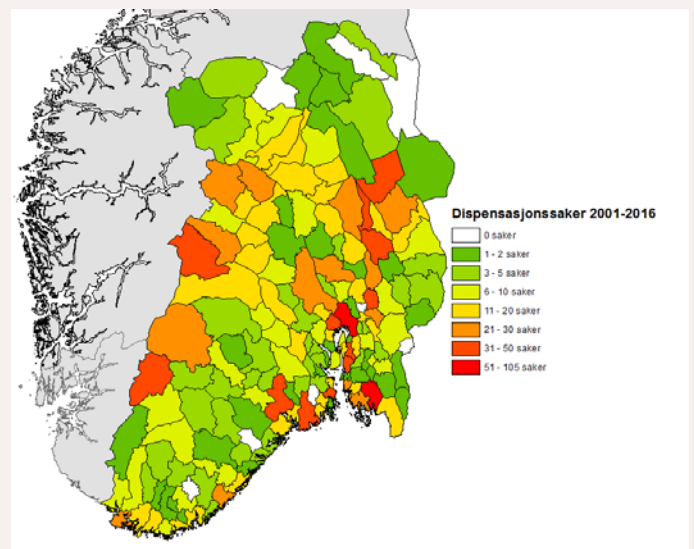
Figur 11: Vedtak og uttalelser etter kulturminneloven §§ 8.1, 8.2 og 8.4 for perioden 2001-2016, Tromsø museums distrikt. [KA-seksjonen sentralt.](#)

Figur 13: Vedtak og uttalelser etter kulturminneloven §§ 8.1, 8.2 og 8.4 for perioden 2001-2016, Universitetsmuseet i Bergen og Arkeologisk museum i Stavanger sitt distrikt. [KA-seksjonen sentralt.](#)

Figur 12: Vedtak og uttalelser etter kulturminneloven §§ 8.1, 8.2 og 8.4 for perioden 2001-2016, NTNU Vitenskapsmuseets distrikt. [KA-seksjonen sentralt.](#)

Figur 14: Vedtak og uttalelser etter kulturminneloven §§ 8.1, 8.2 og 8.4 for perioden 2001-2016, Kulturhistorisk museum sitt distrikt. [KA-seksjonen sentralt.](#)

Aller fleste saker er behandlet i Oslo kommune, og etter det følger Harstad, Sarpsborg og Larvik kommuner.

3. Innvilget dispensasjon/tillatelse vs. avslag/innsigelse

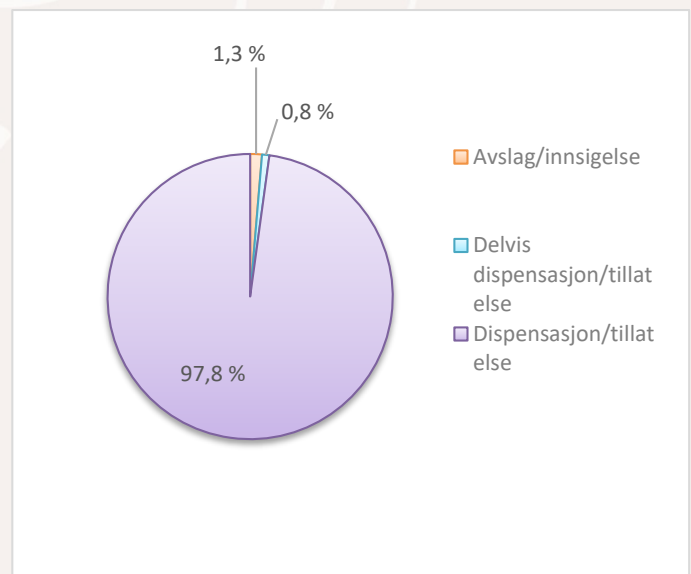
Av totalt 601 dispensasjonssaker i 2016 (ikke rettevedtak (§ 8.3) eller vedtak om kostnader (§ 10) ble det innvilget dispensasjon/gitt tillatelse i 588 saker, mens det ble gitt avslag i 8 saker, og delvis tillatelse/ delvis avslag i fem saker (figur 15). Det tilsvarer avslag i omlag 1,3 % av sakene (mot 2 % i 2015, 1,2 % i 2014, 2,8 % i 2013, 1,6 % i 2012, og 3 % i 2009, 2010 og 2011), og delvis tillatelse i 0,8 % av sakene. I alt ble det gitt tillatelse i 97,8 % av sakene i 2016. Det ble også fattet ett rettevedtak (§ 8.3). Sju av avslagene er avslag i henhold § 8.1., og ett avslag er en innsigelse i henhold til § 8.4.

For distriktskontorenes ansvarsområde ble det innvilget dispensasjon/ tillatelse i 346 av 347 saker i 2016, og gitt delvis tillatelse i en sak. Det ble også fattet ett rettevedtak (§ 8.3).

Ved KA-seksjonen sentralt ble det gitt dispensasjon/tillatelse i 242 av 254 saker (95,3 %) mens det ble gitt avslag i sju saker, fremmet en innsigelse, og

gitt delvis tillatelse i fem saker. Det ble ikke fattet noen rettevedtak (§ 8.3) ved KA-seksjonen sentralt.

I saker som gjelder skipsfunn (§ 14) ble det gitt dispensasjon/ tillatelse i alle sju sakene som ble behandlet i 2016.

Figur 15: Prosentvis fordeling av avslag/ innsigelser og dispensasjoner/ tillatelser (hele KA-seksjonen)

Det ble gitt helt eller delvis avslag på til sammen 13 søknader etter kulturminneloven §§ 8.1 i 2016¹:

Sak nr.	Fylke	Kommune	Sted	Kulturminne/ konflikt	Status
11/00954 (innsigelse)	Akershus	Ski	Ustvet	Reguleringsplan for boligbygging i konflikt med gravfelt	Delvis medhold i innsigelsen.
16/00946 (avslag)	Hedmark	Stange	Gaustad nordre	Nydyrking av areal med gravhaug	Avslag, endelig
16/01704 (avslag)	Buskerud	Øver Eiker	Sem	Søknad om privat metallsøking på overpløyd gravfelt og bosetningsområde.	Avslag
16/01778 (avslag)	Telemark	Nome	Tinholt	Ønske om å fjerne gravrøys for å få bedre utnyttelse av gårdsplass/ snuplass	Avslag
16/01319 (avslag)	Sogn og Fjordane	Sogndal	Kjørnes	Ønske om å anlegge vei til campingplass tett inntil gravrøys.	Avslag, endelig. Tillatelse til alternativ plassering.
16/01623 (avslag)	Møre og Romsdal	Sunnadal	Hol, Vinnavoll, Løykja	Søknad om privat metallsøking på overpløyd gravfelt og bosetningsområde.	Avslag
16/01972 (avslag)	Møre og Romsdal	Giske	Skjong	Søknad om å etablere klatreruter med faste bolter i Skjonghelleren	Avslag. Påklaget. Ikke avgjort.
15/01034 (avslag)	Sør-Trøndelag	Ørland	Skardet	Søknad om å få fjerne gravrøys for å brukes om massetak og masselager.	Avslag. Påklaget. Ikke avgjort.

¹ Det ble ikke gitt avslag etter kulturminneloven §§ 8.2 eller 14 i 2016

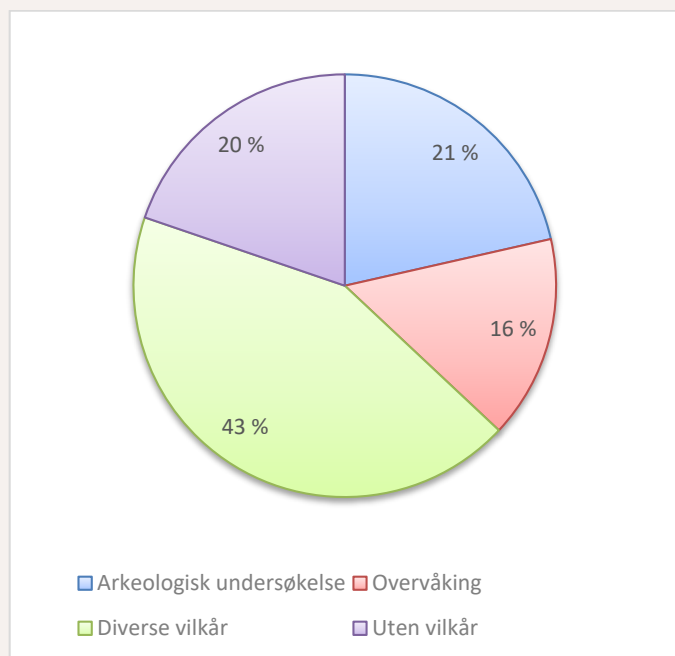
Sak nr.	Fylke	Kommune	Sted	Kulturminne/ konflikt	Status
09/01731 (delvis tillatelse)	Hedmark	Alvdal	Randmæl	Søknad om oppfylling av landbruksareal ved MA kirkested.	Delvis avslag. Ikke tillatelse til all ønsket oppfylling og dyrking. Endelig.
15/01357 (delvis tillatelse)	Hedmark	Elverum	Storhov	Søknad om privat metallsøking på overpløyd gravfelt/ bosetningsområde. Søknad om 3 år.	Tillatelse til ett år. Endelig.
14/02767 (delvis tillatelse)	Telemark	Vinje	Heggestøyl	Søknad om hogst på gravfelt	Tillatelse til hogst, ikke tillatelse til å bruke deler av gravfeltet til velteplass/ mellomlagring.
15/00551 (delvis tillatelse)	Rogaland	Hå	Nesheim	Nydyrking i konflikt med gravminne.	Endring av søknad etter dialog. Tillatelse gitt.
15/01776 (delvis tillatelse)	Rogaland	Eigersund	Egeland	Nydyrking og grøfting i konflikt med gravfelt.	Tillatelse til grøfting. Ikke tillatelse til nydyrking som medfører fjerning av gravfelt. Endelig.

Det ble fattet ett rettevedtak etter kulturminneloven § 8.3 i 2016, som gjaldt et tiltak som var igangsatt uten tillatelse knyttet til Follobanen i middelalderbyen Oslo

4. Gitte dispensasjoner - vedtak og vilkår

I 2016 ble det for hele seksjonens ansvarsområde innvilget dispensasjon/gitt tillatelse (helt eller delvis) i 593 saker etter kulturminneloven §§ 8.1, 8.2, 8.4 og 14 (NB! Her er ikke vedtak om kostnadsdekning (§ 10) medregnet). Dispensasjon/tillatelse ble gitt på følgende vilkår (Figur 16):

Type vilkår	Antall saker	Fordeling i forhold til seksjonens ansvarsområder	
		KA-sentralt	KA-distriktskontor
Arkeologisk undersøkelse	126	107	19
Overvåking	92	29	63
Diverse vilkår	256	52	204
Uten vilkår	119	58	61
Avslag/ innsigelse	8	8	0
Sum	601	254	347

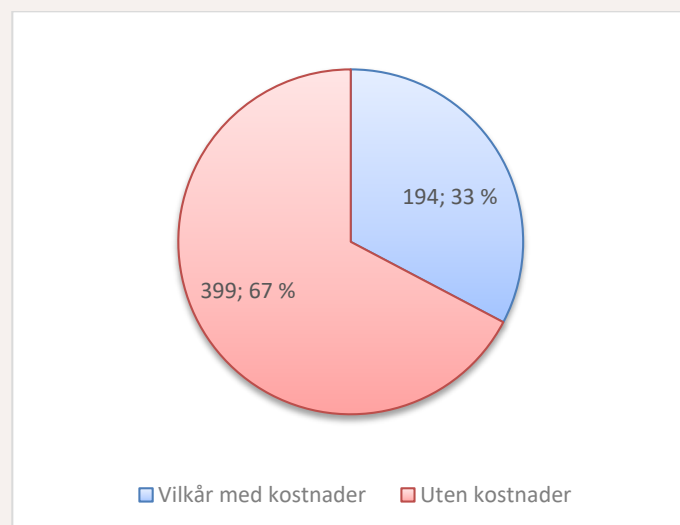

Figur 16: Vilkår ved tillatelse til inngrep i automatisk fredete kulturminner 2016. Hele KA-seksjonen.

Den store andelen «diverse vilkår» omfatter i all hovedsak saker hvor det stilles krav til gravedybde, at tiltak må følge eksisterende grøfter o.l. Særlig mange små gravinger for kabler (VAV/ fiber/ strøm) i middelalder-

byene faller inn under denne kategorien. Det er kun unntaksvis at «diverse vilkår» innebærer kostnader i henhold til kulturminneloven § 10. I kun to saker fra 2016 med «diverse vilkår» ble det stilt krav som medførte kostnader. Begge sakene gjelder *skipsfunn* (§ 14). Andelen «arkeologisk undersøkelse» er den samme som i 2015, andelen «overvåking» er noe lavere, og «uten vilkår» er en del høyere enn i 2015.

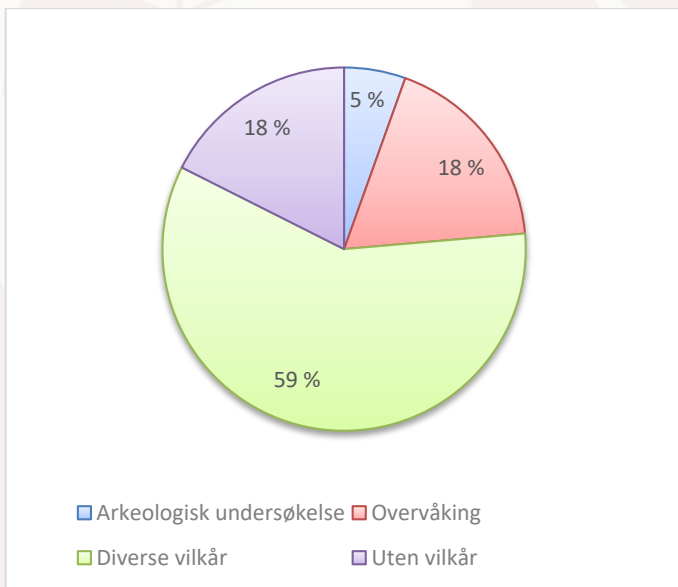
I alt ble det stilt vilkår som omfatter kostnader til arkeologiske undersøkelser i form av utgraving, overvåking eller andre tiltak, i 194 (33 %) av 593 tillatelser. Mange av disse gjelder reguleringsplaner med tillatelse etter § 8.4 ledd. Siden selve vedtaket med fastsettelse av kostnader er skilt fra tillatelsen, gjenspeiler ikke det antallet faktiske vedtak om kostnader.

Figur 17: Vilkår som omfatter kostnader, hele KA-seksjonens ansvarsområde. Totalt 593 vedtak.

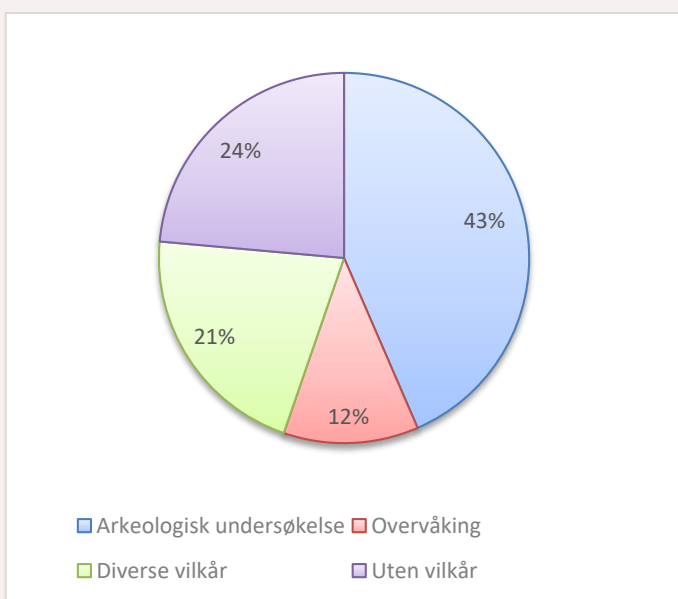
Det ble fattet 179 vedtak om kostnadsdekning i 2016. Se mer om dette i kapittel 7.

Figur 18 (neste side) viser en prosentvis andel av hva slags vilkår som ble stilt i de dispensasjoner/ tillatelser som ble gitt i 2016 innen KA seksjonens distriktskontorers ansvarsområde. Totalt ble det gitt helt eller delvis dispensasjon/tillatelse i 347 saker etter kulturminneloven §§ 8.1, 8.2, 8.4. Andelen «arkeologisk undersøkelse» (5 %) er noe høyere enn i 2015 (3 %), mens andelen «overvåking» (18 %) er noe lavere enn tidligere (25 %).

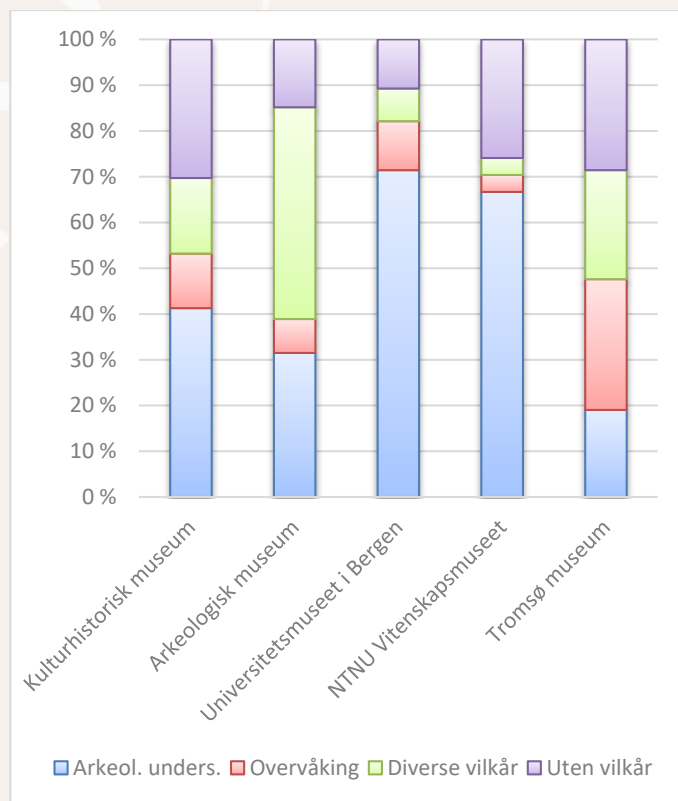
Figur 18: Prosentvis fordeling av vilkår (distriktskontorene). Totalt 347 saker.

Figur 19 (nedenfor) viser en prosentvis andel av hva slags vilkår som ble stilt i de dispensasjoner/tillatelser som ble gitt i 2016 innen KA-seksjonen sentralt sitt ansvarsområde. Totalt ble det gitt helt eller delvis dispensasjon/tillatelse i 246 saker etter kulturminneloven §§ 8.1, 8.2, 8.4 og 14. Andelen «arkeologisk undersøkelse» (43 %) er på omtrent samme nivå som i 2015 (44 %).

Figur 19: Prosentvis fordeling av vilkår (KA-sentralt), uten saker etter kulturminneloven § 14. Totalt 246 saker.

Fordelingen av ulike vilkår varierer imidlertid en god del mellom de ulike fylkene, og mellom ulike museumsdistrikt (figur 20).

Figur 20: Fordeling av ulike vilkår i de ulike landsdelsmuseenes distrikter (KA-sentralt) i 2016.

5. Fylkeskommunenes, museenes og Riksantikvarens vurderinger i dispensasjonsspørsmål

Av 254 vedtak/uttalelser i §§ 8.1, 8.2, 8.4 og 14-saker, hadde KA-seksjonen sentralt annen vurdering enn fylkeskommunen/ Sametinget og/eller museene i 19 saker (7,5 %) i 2016.

Riksantikvaren var helt eller delvis uenig i museets anbefaling i 12 av disse sakene (5,1 %).

I kun en sak var Riksantikvaren helt uenig med både fylkeskommunen og museet. Saken gjelder privat metall-søking på et overpløyd gravfelt og bosetningsområde. Fylkeskommunene og museene ga ulike anbefalinger i 14 saker.

Sak	Fylke	Kommune	Fylkets anbefaling	Museets anbefaling	RAs avgjørelse
16/00400	Buskerud	Nes	Frarår	Tilråd	Tillatelse
15/02302	Hordaland	Ullensvang	Frarår	Tilråd	Tillatelse
15/02446	Hordaland	Jondal	Frarår	Tilråd	Tillatelse
16/01116	Telemark	Skien	Frarår	Tilråd	Tillatelse
15/01776	Rogaland	Eigersund	Frarår	Frarår	Delvis tillatelse
15/01841	Rogaland	Hjelmeland	Delvis tilrådn.	Delvis tilrådn.	Tillatelse
16/01836	Østfold	Sarpsborg	Delvis tilrådn.	Delvis tilrådn.	Tillatelse
16/01319	Sogn og Fjordane	Sogndal	Delvis tilrådn.	Delvis tilrådn.	Avslag
06/00970	Aust-Agder	Bykle	Tilråd	Delvis tilrådn.	Tillatelse
14/02767	Telemark	Vinje	Tilråd	Delvis tilrådn.	Delvis tillatelse
15/00551	Rogaland	Hå	Tilråd	Delvis tilrådn.	Delvis tillatelse
06/00137	Hedmark	Hamar	Tilråd	Frarår	Tillatelse
15/01357	Hedmark	Elverum	Tilråd	Frarår	Delvis tillatelse
15/02494	Rogaland	Karmøy	Tilråd	Frarår	Tillatelse
16/01216	Aust-Agder	Froland	Tilråd	Frarår	Tillatelse
16/01483	Aust-Agder	Lillesand	Tilråd	Frarår	Tillatelse
16/01623	Møre og Romsdal	Sunndal	Tilråd	Frarår	Avslag
16/02032	Rogaland	Forsand	Tilråd	Frarår	Tillatelse
16/01704	Buskerud	Øvre Eiker	Tilråd	Tilråd	Avslag

KA-seksjonen sentralt mottok uttalelse med anbefaling fra fylkeskommune/Sametinget i 235 saker i 2016. Riksantikvaren var helt eller delvis uenig i fylkeskommunens anbefaling i 13 av disse sakene (5,5 %) (se tabell over).

KA-seksjonen sentralt mottok uttalelse fra museene (inkludert sjøfartsmuseene) i 233 saker i 2016.

6. Klagesaker, avgjørelser i KLD og innsigelser i KMD

Klagesaker

Tre vedtak etter kulturminneloven §§ 8.1-8.3, 10 og 14 er påklagd i 2016:

Sak	Fylke	Kommune	Klage på §	RAS Klagevurdering
06/00111	Rogaland	Forsand	§ 10	Ikke avklart
15/00207	Nordland	Meløy	§ 10	Vedtak opprettholdt
15/01034	Sør-Trøndelag	Ørland	§ 8.1 klage på avslag	Vedtak opprettholdt

Avgjørelser i Klima- og miljødepartementet

Tre klager på vedtak etter kulturminneloven §§ 8.1-8.3, 10 og 14 er avgjort av KLD i 2016:

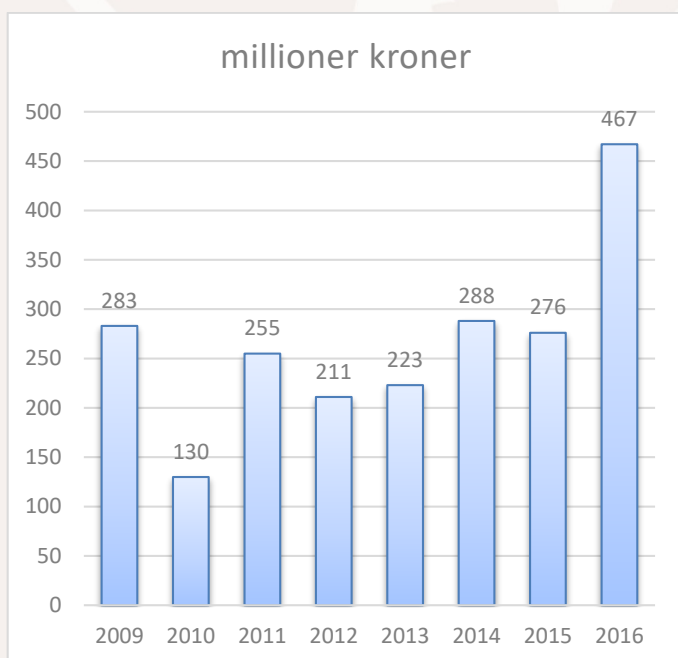
Sak	Fylke	Kommune	Klage på §	KLDs Klagevurdering
08/02694	Rogaland	Klepp	§ 10	KLD opprettholder RAS vedtak. Finner ikke at det foreligger særlige grunner til statlig kostnadsdekning.
14/00237	Vest-Agder	Farsund	§ 8.1 klage på avslag på søknad om statlig kostnadsdekning	KLD opprettholder RAS vedtak. Finner ikke at det foreligger særlige grunner til statlig kostnadsdekning.
14/00361	Aust-Agder	Grimstad	§ 10	KLD opprettholder RAS vedtak. Finner heller ikke at det foreligger særlige grunner til statlig kostnadsdekning.

Avgjørelser i Kommunal- og moderniseringsdepartementet - innsigelser

En innsigelsessak fra RA vedrørende automatisk fredete arkeologiske kulturminner ble avgjort i KMD i 2016. Det gjelder sak 11/00954: Kommunedelplan Ski Øst, hvor Riksantikvaren hadde fremmet innsigelse til et byggefelt som kom for nært inntil et gravfelt. Kommunal- og moderniseringsdepartementet ga Riksantikvaren delvis medhold.

7. Kostnader og sakstyper

KA-seksjonen har i 2016 fattet 179 vedtak om kostnadsdekning, for til sammen 467 millioner kroner. **Tallene er basert på vedtatte maksimumsbudsjett, ikke endelige kostnader.** Tallene inkluderer også vedtak om hel eller delvis statlig kostnadsdekning for *mindre, private tiltak*, eller med bakgrunn i *særlige grunner*. Dette er hele 191 millioner mer enn i 2015 (Figur 21). Over tid varierer imidlertid budsjettene en god del, og det er særlig noen få store budsjetter som blir utslagsgivende.

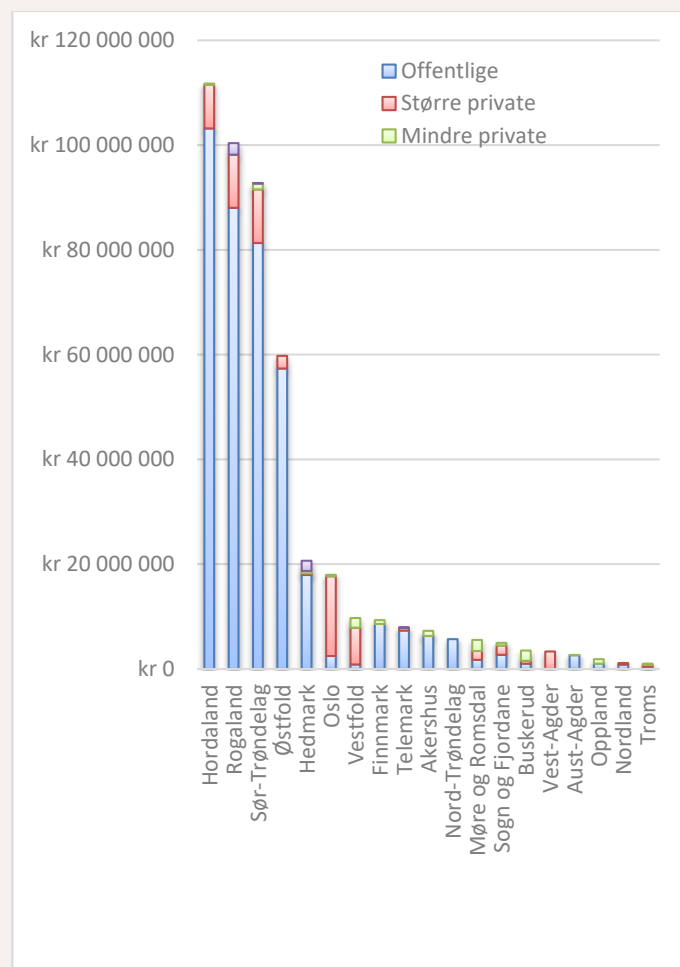
Figur 21: Vedtak om kostnader over tid, avrundet til hele millioner kroner

Saks-type	Total budsjett-ramme 2015	Total budsjett-ramme 2016	Totalbudsjett fordelt i forhold til seksjonens ansvarsområde 2016	
			KA-sentralt	KA-distrikts-kontor
§ 8.1	63 102 852,-	81 883 313,-	24 113 297,-	57 770 016,-
§ 8.2	2 190 900,-	6 035 626,-	5 523 000,-	512 626,-
§ 8.3	487 000,-	0,-	0,-	0,-
§ 10	200 910 756,-	363 457 883,-	296 755 240,-	66 702 643,-
§ 14	8 950 644,-	15 688 000,-	15 688 000,-	
SUM	275 642 152,-	467 064 822,-	342 079 537,-	124 985 285,-

Av de 467 millionene ble det gjort vedtak om statlig kostnadsdekning (post 70; mindre, private tiltak og særlige grunner) for 15,7 millioner.

Det er viktig å understreke at disse tallene også inneholder prosjekter som aldri blir realisert, og de kan ikke brukes direkte som et mål på omsetning/aktivitet innen fagfeltet i 2016. Noen budsjettvedtak erstatter også eldre budsjettvedtak, og omfatter kostnader som har påløpt i 2015 eller tidligere.

Figur 22 nedenfor side viser en fylkesvis fordeling av de budsjetterte kostnadene innenfor kategoriene «offentlig tiltak», «større, private tiltak», «mindre, private tiltak», og «særlige grunner». Staten, ved Riksantikvaren, dekker utgiftene i saker definert som *mindre, private tiltak*, samt helt eller delvis når det foreligger *særlige grunner*. Tallene omfatter hele seksjonens ansvarsområde.

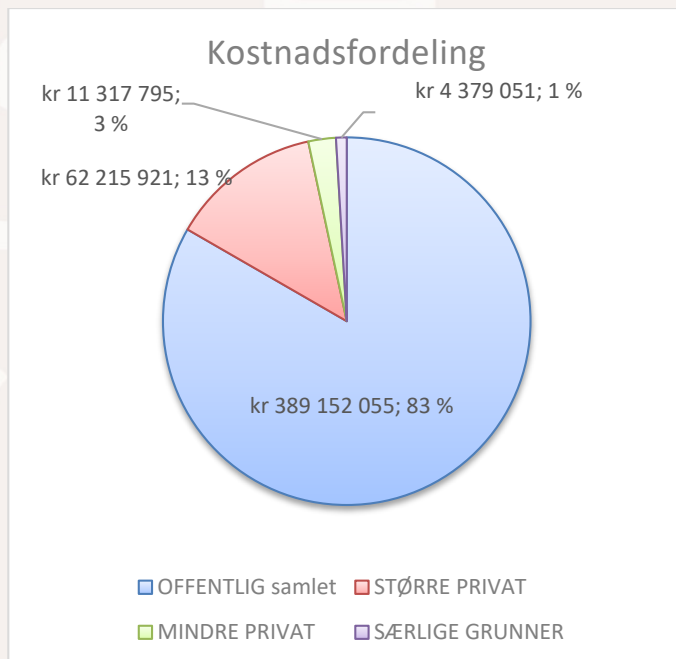
Figur 22: Fylkesvis fordeling av vedtak om kostnader i 2016, hele KA-seksjonens ansvarsområde.

I 53 ulike saker ble det fattet vedtak med budsjett-kostnader på over 1 million kroner i 2016. I 15 av sakene var budsjettene på over 5 millioner kroner, og i sju av sakene var budsjettene på mer enn 20 millioner kroner. Alle disse sju sakene er knyttet til ulike offentlige tiltak, og de samlede budsjettene var på nesten 288 millioner kroner, eller 62 % av alle budsjettvedtakene i 2016. De fleste sakene (70 %) har budsjettvedtak på mindre enn 1 million kroner.

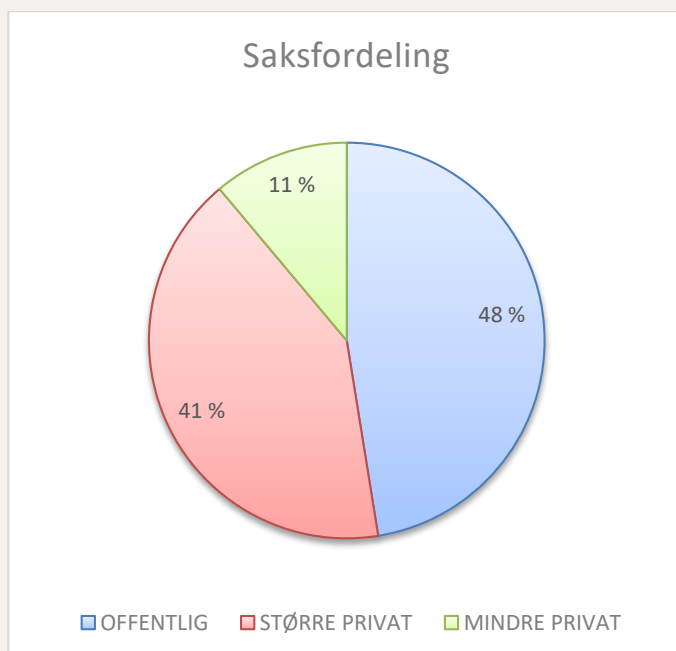
Samlet budsjettvedtak	Antall saker
	NB! I enkelte saker er det flere vedtak. Det er derfor et lite avvik mellom antall vedtak (179) og antall saker (166).
Kr 0 – 499 999	94 saker
Kr 500 000 – 999 999	29 saker
Kr 1 000 000 – 4 999 999	38 saker
Kr 5 000 000 – 9 999 999	8 saker
Kr 10 000 000 – 20 000 000	0 saker
Kr 20 000 000 – 49 000 000	5 saker
Mer enn kr 50 000 000	2 saker

Saken med de mest omfattende budsjettene i 2016 var opparbeiding av Kong Oscars gate, inklusiv søppelsug, i Bergen, med budsjetter på mer enn 55 millioner kroner.

Dersom en sammenligner kostnadsfordelingen med fordelingen av saker innenfor kategoriene «offentlige-», «større private-» og «mindre private tiltak», ser vi at kostnadsandelen for offentlige tiltak ikke samsvarer med saksfordelingen (figur 23 og 24).

Figur 23: Samlet fordeling av kostnader til arkeologiske undersøkelser, basert på vedtak om maksimumsbudsjetter

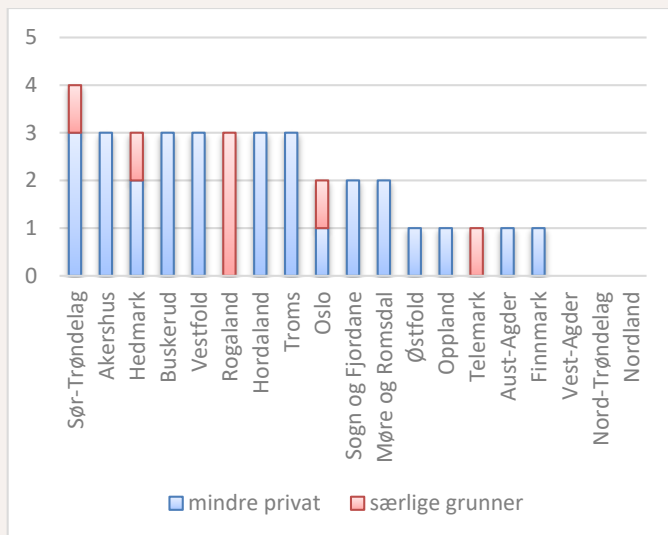

Figur 24: Fordeling av sakstyper innenfor kategoriene «offentlige-», «større private-» og «mindre private tiltak» for hele KA-seksjonen.

8. Vedtak om statlig kostnadsdekning

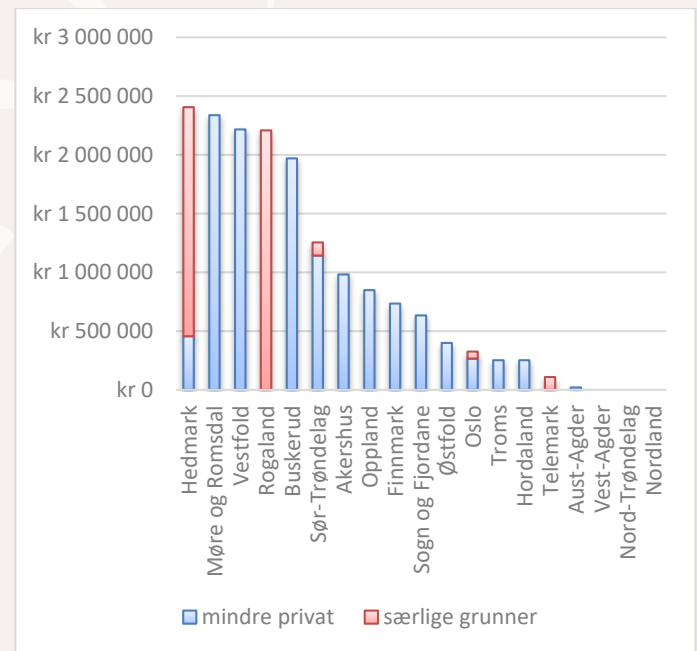
Tilsagn om statlig kostnadsdekning

I 2016 har Riksantikvaren fattet vedtak om hel eller delvis statlig kostnadsdekning av utgifter til særskilt gransking av automatisk fredete kulturminner i 36 ulike saker. 29 av vedtakene er i saker som defineres som *mindre, private tiltak*, og 7 av sakene er begrunnet med *særlige grunner* (figur 25). I enkelte saker er vedtak om statlig kostnadsdekning som følge av *særlige grunner* knyttet til saker med opprinnelig vedtak et annet år. Dette kan for eksempel være ved vurdering av hel eller delvis kostnadsdekning som følge av nye opplysninger i saken, som har fremkommet etter at opprinnelig vedtak om tiltakshavers kostnadsdekning ble fattet. Det kan også være knyttet til saker med økte utgifter som følge av arkeologiske funn, hvor det synes urimelig at tiltakshaver skal betale for ekstrakostnadene. Ikke alle disse vedtakene er medregnet i tidligere statistikk i årsrapporten.

Figur 25: Antall vedtak om statlig kostnadsdekning, jf. kulturminneloven § 10. I alt 36 saker.

I alt er det gitt tilsagn om dekning av kr 12 506 068,- for *mindre, private tiltak*, og kr 4 439 352,- på grunn av *særlige grunner* (til sammen kr 16 945 420,-) (figur 26)².

Figur 26: Kostnader ved vedtak om helt eller delvis statlig kostnadsdekning, jf. kulturminneloven § 10.

Det er viktig å være oppmerksom på at tilsagn om kostnadsdekning ett år ikke nødvendigvis medfører utbetaling det samme året. I mange tilfeller kan det gå flere år fra tilsagnet om statlig kostnadsdekning blir gitt, til sluttutbetalingen.

Utbetalinger

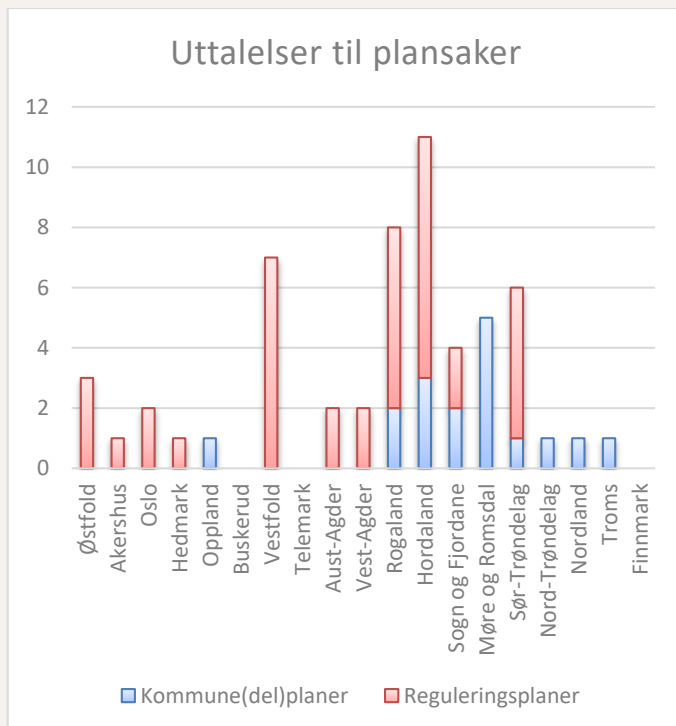
Statlig kostnadsdekning av utgifter til arkeologiske undersøkelser i forbindelse med *mindre, private tiltak*, eller som følge av *særlige grunner*, skjer fra Statsbudsjettet kapittel 1429, post 70.

I 2016 har Riksantikvaren utbetalt til sammen kr 7 058 442,- i 34 ulike saker definert som *mindre, private tiltak*, og kr 5 915 042,- i 17 saker som følge av *særlige grunner*.

² Tallene avviker noe fra tallene i figur 24 da også tilsagn om dekning av fylkeskommunens registreringskostnader ved mindre, private tiltak er inkludert.

9. Uttalelser til plansaker etter plan- og bygningsloven

Riksantikvaren er rette faglig myndighet for å uttale seg til plansaker etter plan- og bygningsloven om automatisk fredete kulturminner fra middelalder når det gjelder kirker, klostre og kirkelige anlegg, borger, befestninger, byanlegg og rester av slike. Dette innebærer at Riksantikvaren, ved KA-seksjonens distriktskontorer, uttaler seg til en rekke kommune- og reguleringsplaner hvert år. Uttalelsene skjer både ved varsel om oppstart og ved offentlig ettersyn av planene. I 2016 har KA-seksjonens distriktskontorer uttalt seg til 39 reguleringsplaner og 17 kommuneplaner. Reguleringsplanene er både arealplaner og detaljplaner.

Figur 27: Uttalelser til plansaker etter plan- og bygningsloven. KA-seksjonen distriktskontorene.

Åker gård i Hamar kommune, Hedmark. Foto: Isa Trøim.